

INGLIZ TILIDA O'QISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA INTERFAOL TA'LIM METODLARINING O'RNI

Buriyeva Mohinur Jumanazar qizi

mokhib13@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz tilida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda interfaol ta'lim metodlarining ahamiyati, ularni ta'lim jarayonida qo'llash usullari va pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. O'qish ko'nikmasi chet tilini o'zlashtirishning muhim tarkibiy qismi bo'lib, o'quvchilarning matn mazmunini tushunishi, yangi so'zlarni o'zlashtirishi, asosiy fikrni aniqlashi va mustaqil xulosa chiqarishida muhim o'rin tutadi. Maqolada aqliy hujum, kichik guruhlarda ishlash, klaster, munozara, savol-javob va matnni tahlil qilish kabi interfaol metodlardan foydalanish imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida ta'lim oluvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va matn bilan ishlash samaradorligini kuchaytirishga doir metodik tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: ingliz tili, o'qish ko'nikmasi, interfaol ta'lim, pedagogik texnologiyalar, matn tahlili, lug'at boyligi, tanqidiy fikrlash, kommunikativ kompetensiya, mustaqil ta'lim, zamonaviy metodlar.

Kirish

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda xorijiy tillarni o'rganish, xususan, ingliz tilida erkin muloqot qilish va turli manbalardan mustaqil axborot olish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ingliz tili xalqaro muloqot, ilm-fan, ta'lim va zamonaviy texnologiyalar sohasida keng qo'llaniladigan tillardan biri hisoblanadi. Shu sababli ta'lim oluvchilarda ingliz tilidagi matnlarni to'g'ri o'qish, tushunish, tahlil qilish va ulardan zarur ma'lumotlarni ajratib olish ko'nikmalarini shakllantirish chet tilini o'qitishning muhim vazifalaridan biridir.

O'qish ko'nikmasi ingliz tilini o'zlashtirish jarayonida alohida o'rin

egallaydi. O'qish orqali ta'lim oluvchilar yangi so'zlar, grammatik tuzilmalar, turli uslubdagi matnlar va ingliz tilida so'zlashuvchi xalqlarning madaniyati bilan tanishadilar. Shuningdek, muntazam o'qish lug'at boyligini kengaytirish, yozma nutqni rivojlantirish va til birliklarini kontekstda tushunishga yordam beradi. Biroq o'qish jarayonining samaradorligi faqat matnni ovoz chiqarib yoki ichda o'qish bilan belgilanmaydi. Ta'lim oluvchi matn mazmunini anglay olishi, asosiy va ikkinchi darajali ma'lumotlarni farqlashi hamda muallifning maqsadini tushunishi lozim.

An'anaviy ta'limda matnni o'qish, tarjima qilish va savollarga javob berish usullari keng qo'llaniladi. Ushbu usullar muayyan bilim va ko'nikmalarni shakllantirishda foydali bo'lsa-da, ayrim hollarda ta'lim oluvchilarning mustaqil izlanishi va faol ishtirokini yetarli darajada ta'minlamasligi mumkin. Interfaol ta'lim metodlari esa o'quv jarayonida hamkorlikni kuchaytirish, fikr almashish, muammoli savollarni hal etish va matnni turli nuqtayi nazardan tahlil qilish imkonini beradi.

Mazkur maqolaning maqsadi ingliz tilida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda interfaol ta'lim metodlarining o'rnini ochib berish, ularning samarali qo'llanilish usullarini yoritish va ta'lim jarayonini takomillashtirishga doir metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy qism

Ingliz tilida o'qish ko'nikmasini rivojlantirish murakkab va ko'p bosqichli jarayon hisoblanadi. Bu jarayonda ta'lim oluvchi harflar va so'zlarni tanib olish bilan bir qatorda, ularning ma'nosini anglaydi, gaplar o'rtasidagi mazmuniy bog'lanishlarni aniqlaydi va matnning umumiy mazmunini tushunishga harakat qiladi. O'qish jarayonida lug'at boyligi, grammatik bilimlar, oldingi tajriba va mantiqiy fikrlash qobiliyati muhim ahamiyatga ega. Shuning uchun ingliz tili darslarida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishga yo'naltirilgan topshiriqlar izchil va maqsadli tashkil etilishi kerak.

Interfaol ta'lim metodlari o'qituvchi va ta'lim oluvchilar o'rtasidagi faol hamkorlikka asoslanadi. Bunda ta'lim oluvchilar tayyor ma'lumotni qabul qiluvchi

sifatida emas, balki bilimlarni izlash, tahlil qilish va o'zlashtirish jarayonining faol ishtirokchisi sifatida qatnashadilar. Bunday yondashuv o'qish jarayoniga qiziqishni oshiradi, mustaqil fikrlashni rivojlantiradi va o'zlashtirilgan bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo'llashga yordam beradi.

Ingliz tilida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda, avvalo, matnni o'qishdan oldingi faoliyatni to'g'ri tashkil etish lozim. Ushbu bosqichda ta'lim oluvchilarning mavzu bo'yicha mavjud bilimlari faollashtiriladi, asosiy tushunchalar bilan tanishtiriladi va matn mazmuniga qiziqish uyg'otiladi. Masalan, "Aqliy hujum" metodidan foydalanib, o'qituvchi matn mavzusiga oid savollar beradi. Agar matn ekologiya haqida bo'lsa, ta'lim oluvchilardan atrof-muhitni muhofaza qilish bilan bog'liq so'z va fikrlarni aytish so'raladi. Bildirilgan fikrlar umumlashtirilib, yangi matnni tushunishga tayyorgarlik yaratiladi. Bu usul ta'lim oluvchilarning avvalgi bilimlarini yangi ma'lumotlar bilan bog'lashga yordam beradi.

Klaster metodi ham o'qishdan oldingi bosqichda samarali qo'llanilishi mumkin. Bunda matnning asosiy mavzusi markazga yoziladi va u bilan bog'liq tushunchalar atrofida birlashtiriladi. Masalan, "Education" mavzusi asosida "school", "teacher", "student", "knowledge", "technology" va "learning" kabi so'zlar o'zaro bog'lanadi. Ushbu faoliyat yangi so'zlarni esga tushirish, ularning ma'nosini aniqlashtirish va matn mazmunini oldindan taxmin qilish imkonini beradi.

Matnni o'qish jarayonida kichik guruhlarda ishlash metodidan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega. Ta'lim oluvchilar kichik guruhlariga ajratilib, har bir guruhga muayyan vazifa beriladi. Masalan, birinchi guruh matnning asosiy g'oyasini aniqlaydi, ikkinchi guruh yangi so'zlarni topib, ularning ma'nosini kontekst orqali izohlaydi, uchinchi guruh esa muhim ma'lumotlar va dalillarni ajratib ko'rsatadi. Mashg'ulot yakunida guruhlar o'z xulosalarini taqdim etadilar. Bu metod hamkorlikda ishlash, axborotni saralash, matnni chuqur tushunish va o'z fikrini ifodalash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

"Jigsaw", ya'ni "Arra" metodidan ham ingliz tilidagi matnlarni o'rganishda

foydalanish mumkin. Ushbu metodda matn bir nechta mazmuniy qismlarga ajratiladi va har bir guruhga alohida qism beriladi. Ta'lim oluvchilar o'zlariga berilgan qismni o'qib, uning mazmunini tushunadilar va boshqa guruh a'zolariga tushuntiradilar. Natijada barcha ishtirokchilar matnning umumiy mazmunini birgalikda tiklaydilar. Ushbu yondashuv nafaqat o'qib tushunish, balki tinglash, gapirish va hamkorlik ko'nikmalarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Interfaol metodlarning samaradorligi ta'lim oluvchilarni baholash jarayonida ham namoyon bo'ladi. O'qituvchi matnni tushunish darajasini, asosiy g'oyani aniqlash qobiliyatini, yangi so'zlardan foydalanishini va fikrini dalillar bilan asoslashini hisobga olishi lozim. O'z-o'zini baholash, juftlikda tekshirish va o'qituvchining izohli fikr-mulohazalari ta'lim oluvchilarga o'z yutuqlarini anglash hamda kamchiliklarini bartaraf etish imkonini beradi. Baholash faqat xatolarni aniqlashga emas, balki keyingi rivojlanish uchun yo'nalish ko'rsatishga ham xizmat qilishi kerak.

Shuni ta'kidlash lozimki, interfaol metodlardan foydalanishning o'zi har doim ham yuqori natijani kafolatlamaydi. Ularning samaradorligi darsning maqsadi, matnning xususiyati, ta'lim oluvchilarning tayyorgarligi va topshiriqlarning to'g'ri tashkil etilishiga bog'liq. O'qituvchi har bir metodni maqsadga muvofiq tanlashi, ta'lim oluvchilarning barchasini faol ishtirok etishga undashi va zarur hollarda individual yordam ko'rsatishi lozim.

Demak, ingliz tilida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda interfaol ta'lim metodlari matn mazmunini chuqur anglash, lug'at boyligini kengaytirish, mustaqil fikrlash va kommunikativ kompetensiyani shakllantirishga xizmat qiladi. Ularni izchil va maqsadli qo'llash o'qish jarayonini mazmunli, qiziqarli va samarali tashkil etish imkonini beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish chet tilini o'qitishning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, ta'lim oluvchilarning til bilimlari, tafakkuri va mustaqil ta'lim olish qobiliyatini shakllantirishda katta ahamiyatga ega. O'qish orqali ta'lim oluvchilar yangi ma'lumotlarni

o'zlashtiradilar, lug'at boyligini kengaytiradilar, grammatik tuzilmalarni kontekstda anglaydilar va matn mazmunini tahlil qilishni o'rganadilar.

Aqliy hujum, klaster, kichik guruhlarda ishlash, "Arra", "Think–Pair–Share", savol-javob va munozara kabi interfaol metodlar o'qish jarayonida ta'lim oluvchilarning faolligini oshirishga yordam beradi. Ushbu metodlar matnning asosiy g'oyasini aniqlash, muhim ma'lumotlarni ajratish, yangi so'zlarni o'rganish va mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Interfaol ta'lim metodlarining samaradorligini ta'minlash uchun o'qituvchi matnlarni ta'lim oluvchilarning bilim darajasi va qiziqishlariga mos tanlashi, topshiriqlarni izchil tashkil etishi va individual yondashuvga amal qilishi zarur. Raqamli ta'lim vositalaridan maqsadli foydalanish ham o'qish jarayonini boyitadi va mustaqil o'rganish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shunday qilib, ingliz tili darslarida interfaol ta'lim metodlarini to'g'ri qo'llash o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish, ta'lim oluvchilarning darsga qiziqishini oshirish va ularning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jalolov J. J. **Chet til o'qitish metodikasi.** — Toshkent: O'qituvchi, 2012.
2. Hoshimov O'. H., Yoqubov I. Y. **Ingliz tili o'qitish metodikasi.** — Toshkent: Sharq, 2003.
3. Harmer J. **The Practice of English Language Teaching.** — 4-nashr. — Harlow: Pearson Longman, 2007.
4. Brown H. D. **Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy.** — 3-nashr. — New York: Pearson Education, 2007.
5. Nuttall C. **Teaching Reading Skills in a Foreign Language.** — 3-nashr. — Oxford: Macmillan Education, 2005.